

ȘTIINȚA ȘI CULTURA PE CALEA INTEGRĂRII EUROPENE. CRONICA EVENIMENTELOR (APRILIE–IUNIE 2023)

Dr. hab. **Liliana CONDRATICOVA**
Academia de Științe a Moldovei

Vechiul dicton al lui Aristotel „Știința și arta evoluează datorită experienței” își actualizează mereu semnificația, fiind valabil și astăzi pentru orice segment al cunoașterii și al mediatizării acesteia. Evenimentele științifice și culturale, care au avut loc în aprilie-iunie 2023 sub egida AȘM, reflectă rezultate și experiențe ce se acumulează în timp, asigurând continuitate domeniului de cercetare. Printre acestea vom menționa tradiționala festivitate de Ziua Academiei (12 iunie), Școala de vară „Calea spre descoperiri științifice” (13-16 iunie), întruniri, conferințe științifice, prelegeri publice ș.a., care au avut loc sub semnul integrării europene a Republicii Moldova, implicit a comunității științifice.

Dar mai întâi, pe 4 aprilie 2023, a avut loc, în format online, un eveniment cu semnificație aparte – ședință comună a Prezidiului Academiei de Științe a Moldovei și a Biroului Prezidiului Academiei Române. În numele comunității științifice, președintele AȘM acad. Ion Tighineanu a felicitat Academia Română cu prilejul celei de-a 157-a aniversări. Evenimentul a fost deschis de președintele Academiei Române, acad. Ioan-Aurel Pop, care a apreciat inițiativa Prezidiului Academiei de Științe a Moldovei de a organiza o asemenea ședință pentru „a pune pe picioare o colaborare eficientă, cum n-a mai fost până acum de peste 30 de ani de la căderea comunismului”. La întrevedere au participat membrii Biroului Prezidiului Academiei Române – vicepreședintele acad. Marius Andruh, vicepreședintele acad. Mircea Dumitru, vicepreședintele acad. Nicolae-Victor Zamfir, secretarul general acad. Ioan Dumitrache, precum și membrii Prezidiului Academiei de Științe a Moldovei – vicepreședintele acad. Boris Gaina, vicepreședintele m. c. Svetlana Cojocar, vicepreședintele m. c. Victor Moraru, secretarul științific general dr. hab. Liliana Condraticova.

Ca urmare a ședinței comune, cele două Academii s-au angajat în procesele de integrare europeană, de promovare a spiritului de solidaritate între oamenii de știință și cultură, de susținere a păcii și stabilității în lume. În context, a fost aprobat planul de activități comune, care include organizarea Concursului anual pentru

premiile Academiei Române și Academiei de Științe a Moldovei pentru patru domenii științifice: Agricultură durabilă, biotehnologii, protecția mediului; Sănătate; Tehnologii inovative, digitalizare, competitivitate economică; Promovarea identității românești; publicarea materialelor în revistele *ACADEMICA* și *AKADEMOS*; organizarea manifestărilor științifice, cum ar fi ședința festivă cu prilejul Zilei Limbii Române, în cadrul căreia acad. Ioan-Aurel Pop va susține prelegerea *Limba română veche în viziunea lui Eugen Coșeriu*. De asemenea, au fost discutate subiectele privind consolidarea componentei colegiilor de redacție ale revistelor academice; participarea membrilor Academiei în Comisiile de experți ale Academiei Române și Academiei de Științe a Moldovei, organizarea Școlilor de vară pentru promovarea tinerilor în cercetare; publicarea la Editura Academiei Române a unor lucrări științifice valoroase realizate de membrii AȘM.

Totodată, participanții la ședință au aprobat *Apelul reuniunii conducătorilor Academiei Române și Academiei de Științe a Moldovei către Parlamentul și Guvernul Republicii Moldova*, în vederea extinderii competențelor Academiei de Științe a Moldovei pentru a restabili bunele tradiții de care au beneficiat anterior cercetătorii de pe ambele maluri ale Prutului, precum și pentru a impulsiona integrarea științei din Republica Moldova în Spațiul european de cercetare.

Un excelent rezultat al acestei ședințe a fost prelegerea *Impactul științei și tehnologiei asupra societății viitorului*, susținută online la 6 aprilie de acad. Ioan Dumitrache, secretar general al Academiei Române.

De-a lungul anilor, comunitatea științifică a depus eforturi considerabile pentru integrarea în Spațiul european de cercetare. În contextul convocării Adunării „Moldova Europeană” din 21 mai, la inițiativa Președintelui Republicii Moldova, Excelenței Sale Maia Sandu, Academia de Științe și-a reconfirmat susținerea pentru integrarea în Uniunea Europeană, declarând că locul Republicii Moldova, al oamenilor de știință și cultură, este în familia europeană. În prelegerea publică *Academia de Științe a Moldovei – precursorul integrării europene și promotor al internaționalizării științei* ținută pe 18

mai, acad. Ion Tighineanu a expus pașii pe care i-a întreprins comunitatea științifică în frunte cu AȘM în vederea deschiderii punților de colaborare cu centre și institute de cercetare europene, a împărtășit din experiența primelor proiecte de cercetare, punctând anumite perspective în domeniul internaționalizării științei. Au fost descriși primii pași făcuți în procesul de colaborare a cercetătorilor noștri cu Comisia Europeană, precum și eforturile consolidate întreprinse de Academia de Științe pentru ca Republica Moldova să fie prima țară din Parteneriatul Estic care a obținut, începând cu ianuarie 2012, statutul de țară asociată la Programele comunitare Cadru.

Reiterăm că ziua de 18 mai s-a aflat sub semnul evenimentelor științifice și culturale de o anvergură specială pentru mediul academic din Republica Moldova și România. În ședința festivă din această zi, membrul titular al Academiei Române Gheorghe Păun, matematician, scriitor, redactor al revistei *Curtea de la Argeș*, a participat la ceremonia solemnă de înmânare a însemnelor de membru de onoare al Academiei de Științe a Moldovei, domnia sa fiind ales în această calitate la Adunarea Generală a membrilor titulari și membrilor corespondenți ai AȘM din 10 martie 2023. În *Laudatio* rostit de m. c. Svetlana Cojocaru, vicepreședinte al AȘM, conducător al Secției Științe Exacte și Inginerești, au fost trecute în revistă realizările acad. Gheorghe Păun și exprimată recunoștința pentru suportul oferit științei și culturii din Republica Moldova. „La nivel de țară, Gheorghe Păun este cel mai citat informatician din România (peste 20 500 de citări, H-index = 70). A fost inclus de ISI în categoria Highly Cited Scientists, ceea ce înseamnă situarea lui între cei mai citați autori de lucrări de informatică din lume, or, în această categorie intră doar 0,5 % dintre toți autorii din domeniul respectiv”, a subliniat m. c. Svetlana Cojocaru. În calitate sa de membru de onoare al AȘM, acad. Gheorghe Păun a ținut prelegerea publică *Lumea văzută de pe Argeș în Sus (cu ochii unui matematician)*.

Rămânând pe filiera culturii și a frumosului, întrucât acad. Gh. Păun este un prieten devotat al scriitorilor și oamenilor de artă, consemnăm o altă manifestare cultural-științifică ce a avut loc la AȘM pe 18 mai. În cadrul Festivalului Internațional de Poezie „Grigore Vieru” (Iași–Chișinău), AȘM a organizat Simpozionul științific internațional „Grigore Vieru – odă limbii române”, în memoria marelui poet, membru corespondent al Academiei Române (1993), doctor honoris causa al AȘM (2007), membru titular al AȘM *post-mortem* (2011). Pe agenda simpozionului academic a figurat comunicarea acad. Mihai Cimpoi *Grigore Vieru, poetul arhetipurilor* și discursul mem-

brului de onoare al AȘM Theodor Codreanu *Grigore Vieru: Duminica Mare a cuvintelor*. A urmat lansarea cărții lui Tudor Nedelcea *Grigore Vieru sau pătimirea basarabeană*, o apariție editorială recentă a Editurii SITECH din Craiova.

Tot în luna mai a avut loc cea de-a șaptea ediție a Conferinței cu participare internațională „Știința în Nordul Republicii Moldova: realizări, probleme, perspective”, organizată la 19–20 mai 2023 de Secția Teritorială Nord a Academiei de Științe a Moldovei (cu sediul la Bălți). Au fost abordate probleme de actualitate în domeniile științei și inovării, identificate perspectivele de dezvoltare a științei în Republica Moldova. În cadrul evenimentului a fost prezentat volumul *Știința în Nordul Republicii Moldova: realizări, probleme, perspective* (coordonat de dr. hab. Valeriu Capcelea), înglobând 159 de articole semnate de 328 de autori din 27 de instituții de cercetare, universități, agenții din țară și din străinătate.

Tradițional, pe 12 iunie se consemnează Ziua Academiei de Științe a Moldovei, care în anul curent a marcat cea de-a 62-a aniversare. Ziua AȘM a devenit un bun prilej de a mediatiza rezultatele științifice în cadrul unei expoziții, precum și în paginile revistei *AKADEMOS*, de a întreține un dialog cu instituții din țară și de peste hotare, dar, în special, a devenit o frumoasă oportunitate de a exprima recunoștința membrilor Academiei de Științe și cercetătorilor pentru realizările științifice și culturale valoroase.

În ședința solemnă mesaje de salut pentru Academia de Științe au fost adresate de înalți oaspeți din țară și de peste hotare, prezenți atât online, cât și onorându-ne cu vizita lor la AȘM: acad. Ioan-Aurel Pop, președintele Academiei Române, membru de onoare al AȘM; profesor-academician Eva Kondorosi, membru titular al Academiei de Științe din Ungaria, președinte al Secției Științe ale Vieții din cadrul Academiei Europene; profesorul Sierd Cloetingh, profesor la Universitatea Utrecht din Țările de Jos; președintele Academiei de Științe din Lituania, acad. Jūras Banys; președintele Academiei Naționale de Științe din Ucraina acad. Anatoliy Zahorodniy, căruia i-a fost conferită Medalia „Nicolae Milescu Spătarul”; m. c. Emil Ceban, președintele Consiliului rectorilor universităților din Republica Moldova; Andrei Popa, director general adjunct al Agenției de Stat pentru Proprietatea Intelectuală. Vorbitorii au subliniat colaborarea fructuoasă și proiectele de perspectivă pe care le-au inițiat și le dezvoltă de-a lungul anilor instituțiile pe care le reprezintă și Academia de Științe a Moldovei.

Amintim că la etapa actuală, familia academică este alcătuită din 38 de membri titulari și 38 de membri

corespondenți ai AȘM. La 12 iunie, legitimații de membru al AȘM au fost înmânate pentru cei 19 membri corespondenți aleși la Adunarea Generală a membrilor titulari și membrilor corespondenți din 10 martie curent, precum și membrilor AȘM prezenți la ședința festivă. De asemenea, cercetătorii științifici, aleși membri ai Secțiilor de Științe pe patru ani (2019–2022), au fost apreciați cu „Diploma de Gratitudine a AȘM” pentru contribuții semnificative la dezvoltarea științei, culturii și artei. Diplome de Gratitudine, de Onoare, de Recunoștință, „Meritul Academic”, medaliile academice „Nicolae Milescu Spătarul”, „Dimitrie Cantemir” și „Meritul Științific” în semn de înaltă recunoștință au fost conferite unui șir de personalități – membri ai AȘM, cercetători științifici, oameni de cultură.

Constatăm că în pofida provocărilor sociale și geopolitice din ultimii ani, Academia de Științe a Moldovei a reușit să dezvolte colaborarea internațională cu personalități remarcabile și instituții importante din domeniile științei și inovării, impulsionând integrarea științei din Republica Moldova în Spațiul european de cercetare. Societatea academică este deschisă dialogului constructiv și acordă întreg sprijinul prin cercetările științifice de valoare în domeniile de competență ale membrilor AȘM și ale tuturor oamenilor de știință din organizațiile de cercetare și inovare.

Totodată, AȘM și-a expus poziția asupra modificărilor propuse de Ministerul Educației și Cercetării cu privire la modificarea Codului cu privire la știință și inovare. Propunerile AȘM au scopul de a armoniza legislația în domeniul cercetării, evitându-se neconcordanțele existente. Luând în considerare avizarea repetată a modificărilor la cod, AȘM va promova în continuare modificările constructive menite să îmbunătățească Codul cu privire la știință și inovare și funcționarea sustenabilă a domeniului de cercetare și inovare din Republica Moldova.

Expoziția „Rezultatele cercetărilor membrilor AȘM – în beneficiul societății pe calea integrării europene” a fost vernisată în Sala Aurie a AȘM și a avut ca scop familiarizarea societății cu activitatea AȘM și a membrilor Academiei, comunicarea și dialogul științific, inițierea tinerilor care au ales o carieră în știință. Un loc aparte a revenit cărților despre evoluția gândirii academice și istoria Academiei de Științe a Moldovei, precum și o retrospectivă fotografică a activității AȘM în anii 2019–2023. Sala Aurie a găzduit o expoziție de pictură a Nataliei Procop, dr. în studiul artelor, consacrată clădirilor de patrimoniu din Chișinău.

„Calea către descoperiri științifice” – sub acest generic la Academia de Științe a Moldovei s-a desfășurat în zilele de 13-16 iunie 2023 Școala de vară. La AȘM s-au întrunit – online și în format fizic – cca 70

de elevi și studenți reprezentând diverse instituții de învățământ din Chișinău și alte localități a Republicii Moldova. Printre participanții online au fost șase elevi și studenți din România. Evenimentul a fost destinat elevilor și studenților pasionați de știință și tehnologie, scopul principal fiind promovarea cercetării științifice și demonstrarea impactului științei și inovațiilor asupra vieții cotidiene și bunăstării sociale.

La emisiunea „Spațiul public” din 15 iunie 2023, invitații în studio și prin telefon dr. hab. Liliana Condricova, secretar științific general al AȘM, m. c. al AȘM Elena Zubcov de la Institutul de Zoologie și m.c. al AȘM Rodica Sturza de la UTM au pus în evidență aspecte ce țin de experiența cercetătorilor din Republica Moldova în accesarea granturilor europene pentru dezvoltarea științei și inovării, inclusiv participarea cercetătorilor din Republica Moldova la Programul UE „Orizont Europa”.

Educația pentru carieră și atragerea tineretului studios în cercetare a devenit principalul subiect al emisiunii radio „Spațiul Public” din 20 iunie 2023. Tatiana Fișer a întreținut un dialog incitant cu președintele AȘM, acad. Ion Tighineanu, m. c. al AȘM Constantin Gaidric de la Institutul de Matematică și Informatică „Vladimir Andrunachevici”, directorul Institutului de Dezvoltare a Societății Informaționale dr. Igor Cojocar, studentul Daniel Cristea de la Asociația Studenților și Rezidenților în Medicină din Moldova. Prin telefon au intervenit acad. Bogdan C. Simionescu, profesor la Universitatea Tehnică „Gh. Asachi” din Iași și Antonela Gorobivșchi de la Liceul „Mihai Eminescu” din Drochia.

Ziua Profesională a Lucrătorului Medical și a Farmacistului a fost consemnată la AȘM prin conferința științifică cu participare internațională „Tumorile la copii – problemă stringentă clinică și de sănătate publică: soluții pentru prezent și viitor”, desfășurată la 16 iunie în cadrul Programului de Stat „Chirurgia modernă personalizată în diagnosticul și tratamentul complex al tumorilor la copii”. Directorul acestui proiect a fost regretatul acad. Gh. Țibîrnă, după trecerea căruia în eternitate managementul proiectului a fost preluat de dr. A. Țibîrnă. Cea de-a treia ediție a conferinței a pus în valoare munca echipei de lucru a proiectului, care reprezintă USMF „Nicolae Testemițanu”, AȘM, Institutul Oncologic, Institutul Mamei și Copilului, Spitalul Clinic Municipal de Copii „Valentin Ignatenco”, Catedra de chirurgie oro-maxilo-facială pediatrică și pedodontie „Ion Lupan”, Catedra de chirurgie, ortopedie și anesteziologie „Natalia Gheorghiu”. Despre aportul acad. Gheorghe Țibîrnă în dezvoltarea medicinei și a științei medicale la un an de la trecerea sa în lumea celor drepteți au relatat acad. Ion Tighineanu,

m. c. Emil Ceban, acad. Eva Gudumac. Subliniem și rapoartele prezentate de cercetători, care au abordat o problemă de mare actualitate pentru societate – sănătatea copiilor.

„Știința și arta pentru pace” a fost genericul conferinței științifice internaționale organizate la 28 iunie de Academia de Științe a Moldovei și Academia Română, într-un parteneriat consolidat prin ședința comună a Prezidiului AȘM și a Biroului Prezidiului AR din 4 aprilie curent. Această conferință s-a înscris în șirul de acțiuni inițiate de Academia Română prin apelul din 2 martie 2022, ca răspuns la invazia Rusiei în Ucraina la 24 februarie 2023. „Este o inițiativă deosebită, mai ales, în contextul faptului că Academia Română a avut și ea inițiativa organizării unor manifestări închinată păcii de către academiile europene. Prima academie care a considerat inițiativa noastră foarte bună și ni s-a alăturat a fost Academia de Științe a Moldovei”, a subliniat președintele Academiei Române, acad. Ioan-Aurel Pop în cuvântul de deschidere. Președintele Academiei Europene de Științe și Arte cu sediul la Salzburg, prof. Klaus Mainzer a urat țării noastre „putere și forță de a-și găsi locul sub umbrela europeană comună a dreptului internațional și a democrației”. Olesya Yurchenko, primul secretar al Ambasadei Ucrainei în Republica Moldova, a accentuat importanța unor asemenea evenimente care abordează subiectul condamnării agresiunii militare, fac apel la pace și reconstruire. Dr. hab., profesor Sergiu Baci, secretar general al Agenției Naționale pentru Asigurare a Calității în Educație și Cercetare, a apreciat înalt efortul comunității științifice de a spori bunăstarea societății. În același context, profesorul Sergiu Baci a înmănat Medalia ANACEC „Promotor al culturii calității în

educație și cercetare” cercetătorilor care s-au evidențiat în domeniul respectiv.

Comunicările susținute în cadrul conferinței de acad. Mihai Cimpoi *Pacea în literatura română*, acad. Gheorghe Mustea *Muzica și Pacea*, DHC al AȘM Constantin Rusnac *UNESCO: Promovarea culturii păcii* și dr. hab. Liliana Condraticova *Artiști plastici în susținerea construirii păcii* s-au axat pe mesajele anti-război, pe contribuția oamenilor de știință și de cultură în edificarea unei culturi a păcii. De altfel, conferința a avut loc la 28 iunie, ziua ocupației sovietice. o zi neagră în istoria Basarabiei, urmările nefaste ale căreia au fost consemnate de mai mulți vorbitori.

Condamnând războiul agresiv al Rusiei în Ucraina, comunitatea științifică a făcut numeroase apeluri pentru pace, pentru respectarea integrității teritoriale, suveranității și independenței Ucrainei. În contextul aceluiași mesaj, în cadrul conferinței a fost proiectat filmul documentar „Drumul războiului, Irpin”. Prin Hotărârea Prezidiului Academiei de Științe, autorilor acestui film, jurnaliștilor Andrei Captarenco și Viorica Tataru le-a fost conferită „Diploma de Recunoștință a AȘM” pentru demnitate și profesionalism, reflectarea adevărului istoric în corespondențele de război din Ucraina și realizarea filmului documentar.

Finalizând retrospectiva evenimentelor din aprilie-iunie 2023, ne convingem de activitatea productivă și eficientă a comunității academice și universitare. În continuare, este nevoie de multă muncă în domeniile noastre de competență. Să muncim fiecare la locul său, să facem ceea ce știm mai bine și împreună să construim Republica Moldova integrată în Uniunea Europeană.

Participanții la ședința aniversară de Ziua Academiei de Științe a Moldovei, 12 iunie 2023.